

# Ostrowska, Teresa

---

## "Polacy na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Dorpackiego w latach 1802-1889", Zenobiusz Michał Bednarski, Olsztyn 2002 : [recenzja]

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 50/3-4, 284-286

---

2005

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



Zenobiusz Michał B e d n a r s k i : *Polacy na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Dorpackiego w latach 1802–1889*. Olsztyn 2002, Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, 8°, 174 s., ilustr. Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie nr 207.

Tematyka prezentowanej publikacji była przedmiotem rozprawy doktorskiej Zenobiusza M. Bednarskiego, obronionej w 1975 r. Szukając możliwości ogłoszenia jej drukiem Autor stale uzupełniał ją i udoskonalał. Dotyczyło to zwłaszcza tej grupy medyków, o których przebiegu studiów i ich ukończeniu brakowało informacji w drukowanych albumach akademickich Uniwersytetu Dorpackiego. Autor uzyskał również pisemne informacje z Estońskiego Archiwum Historycznego odnośnie tytułów 35 dysertacji, których nie wymienił Stanisław Konopka w Polskiej bibliografii lekarskiej dziewiętnastego wieku.

Praca Autora składa się z dwóch części: historycznej i biograficznej. Pierwsza część liczy niecałe 40 stron, dotyczy dziejów Uniwersytetu Dorpackiego, jego Wydziału Lekarskiego z kadrą profesorską włącznie, polskiej społeczności akademickiej w Dorpacie, wreszcie charakterystyki grupy Polaków studiujących tam medycynę w omawianym okresie czasu. Jest opracowana na podstawie publikacji polsko-, niemiecko-, rosyjskojęzycznych i zawiera 186 przypisów bibliograficznych.

Część druga w objętości około 100 stron zawiera krótkie noty biograficzne 574 Polaków, studentów medycyny w latach 1802–1889, z załączeniem bibliografii. Nazwiska ich Autor wyłowił z drukowanych albumów akademickich Uniwersytetu Dorpackiego i pozostającego w maszynopisie albumu Polaków na tymże Uniwersytecie, członków Konwentu „Polonia”.

Inflanty, na terenie których znajdował się Dorpat, obecnie zwany Tartu (Estonia), miały okres niemiecki, szwedzko-polski i rosyjski. Król Gustaw II Adolf w 1630 r. założył w Dorpacie gimnazjum, które w 1632 r. podniósł do rangi wszechnicy: Universitas Gustaviana, organizowanej na wzór uniwersytetu w Uppsali. Istniała ona 25 lat, miała cztery wydziały, profesorami byli Niemcy i Szwedzi, a słuchaczami głównie przedstawiciele tychże narodowości. Za Karola XI reaktywowano uczelnię pod nazwą Universitas Gustaviana-Carolina. Tym razem działała ona przez 20 lat, tj. w latach 1690–1710 i również gromadziła społeczność niemiecką i szwedzką.

Po raz trzeci Uniwersytet został otwarty w 1802 r. za rządów Aleksandra I i miał za zadanie przyswojenie cesarstwu rosyjskiemu cywilizacji zachodnioeuropejskiej. Przy jego organizowaniu wzorowano się na uniwersytetach niemieckich, na profesorów powoływano głównie obywateli niemieckich, niemiecki był też językiem wykładowym. Uczelnię przeznaczono dla rycerstwa i książąt Inflant, studentów zagranicznych, a także obywateli całej Rosji. Otrzymała ona specjalne

prawa i posiadała pięć wydziałów. Wydział Lekarski szybko się rozwinął i stał się największym wydziałem dorpackim, cenionym w skali europejskiej.

Za Aleksandra III zmieniono nazwę z Cesarskiego Uniwersytetu Dorpackiego na Cesarski Uniwersytet Jurjewski (1893), wprowadzono język wykładowy rosyjski, uczelnię zrusyfikowano. Skład narodowościowy studentów, w którym do 1890 r. przeważali Niemcy, zmienił się na korzyść Rosjan, Ukraińców i Żydów, wzrosła też liczba Polaków. W latach 1890–1918 na Uniwersytecie Jurjewskim studiowało 1238 Polaków, z tego 594 na Wydziale Lekarskim. Po utworzeniu Estonii, na miejsce Uniwersytetu Dorpackiego powstał Uniwersytet Tartuski.

W Uniwersytecie Dorpackim nauka odbywała się w języku innym niż rosyjski, panował liberalizm, młodzież mogła się zrzeszać w korporacje. To przyciągało Polaków, przyszłych studentów. Zwłaszcza wielu z nich przybyło na studia po zamknięciu uniwersytetów w Wilnie (1832) i w Warszawie (1831) oraz po powstaniach w 1831 r. i w 1863 r. Często zapisywali się oni na Wydział Lekarski, który miał bardzo dobrą opinię. Zawiązali też własne korporacje: „Polonię” (1828–1832) i „Konwent Polski” (1861–1918).

Drukowane albumy akademickie zawierają ponad 14 tysięcy nazwisk studentów w latach 1802–1889. Wśród 2260 lekarzy, którzy w tym okresie ukończyli nauki lekarskie, Polacy stanowili 25%. Autor rozpoznawał ich na podstawie nazwiska, miejsca urodzenia, szczegółów biograficznych, działalności zawodowej i naukowej oraz miejsca zamieszkania. Do Polaków zaliczył również licznych lekarzy pochodzenia żydowskiego, którzy sprzyjali środowisku polskiemu i mieszkali w Polsce.

O poziomie nauczania na dorpackim Wydziale Lekarskim w latach 1802–1889 może świadczyć to, że wśród jego absolwentów byli późniejsi profesowie uniwersyteccy: Fryderyk Wilhelm Albrecht, Ignacy Baranowski, Tytus Chałubiński, Benedykt Tadeusz Dybowski, Herman Fudakowski, Stanisław Janikowski, Witold Narkiewicz-Jodko, Bronisław Kader-Kadaras, Karol Klecki, Ludwik Adolf Neugebauer i Romuald Płaskowski.

Prezentowana książka zawiera *Przedmowę*, *Słowo wstępne*, część historyczną pt. *Uniwersytet Dorpacki i jego Wydział Lekarski w latach 1802–1889*, *Część biograficzną* (taki właśnie nosi tytuł!), *Wykaz skrótów* (ma on zastępować Bibliografię, nie wyjaśnia jednak jaka jest proweniencja maszynopisu pozycji: Album Polonorum Universitatis Dorpatensis. Konwent „Polonia”), *Summary* (zawierające również nowe informacje, nie podane w polskim tekście, dotyczące liczby not biograficznych w publikacji i procentu Polaków wśród lekarzy kończących uczelnię), *Indeks nazwisk*, *Indeks nazw geograficznych* oraz 12 czarnobiałych rycin na papierze kredowym, przedstawiających władze uniwersyteckie, zabudowania i wydawnictwa. Wspomniane niedociągnięcia jak niefortunny tytuł, brak podania proweniencji, umieszczenie istotnych informacji w *Summary* zamiast w głównym tekście, mają jedynie charakter usterek redakcyjnych, nie

obniżają wartości merytorycznej monografii i wynikają zapewne z faktu, że Autor był już zmęczony swoją rozprawą. Trudno się temu dziwić!

Zenobiusz M. Bednarski, z zawodu ftizjatra, ma duże doświadczenie jako autor i jako redaktor. Ogłosił już ponad 200 publikacji. Pisze prace z ftizjatrii i historii medycyny (dzieje Uniwersytetu Dorpackiego), ogłasza bibliografie i słowniki biograficzne dotyczące lekarzy Warmii i Mazur po II wojnie światowej, redaguje medyczne wydawnictwa Warmii i Mazur.

Okładka kartonowa książki zawiera wizerunek głównego budynku Uniwersytetu Dorpackiego. Na jej ostatniej stronie znajduje się fotografia i nota biograficzna Autora. Publikacja stanowi wspólną edycję Towarzystwa Naukowego i Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie. Wydana ją przy pomocy finansowej Komitetu Badań Naukowych. Jest ona cennym wkładem do dziejów nauki ze względu na oryginalność podjętego tematu. Niewątpliwie zainteresuje historyków nauki, a także historyków medycyny

Teresa Ostrowska  
Warszawa

Joanna N i e z n a n o w s k a : *Obraz osiemnastowiecznej medycyny europejskiej w korespondencji rodziny Mozartów*. Warszawa 2004, Komitet Historii Nauki i Techniki Polskiej Akademii Nauk, 8°, 313 s., ilustr. Rozprawy z Dziejów Nauki i Techniki Tom 15.

Autorka książki od 1999 r. jest pracownikiem naukowym w Zakładzie Historii Medycyny i Etyki Lekarskiej Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie. Interesuje się specjalnie obrazem wiedzy i praktyki lekarskiej XVIII i XIX wieku w oczach ówczesnych pacjentów, ale również i muzyką klasyczną. Posiada wykształcenie medyczne i muzyczne, uczestniczy w chórach i jest dyrygentem. Stąd wynika wybór tematu pracy pisanej pod auspicjami profesora Tadeusza Brzezińskiego. Publikacja ta reprezentuje etnomedycynę i jako taka w polskim piśmiennictwie naukowym należy do przedsięwzięć pionierskich.

Autorka, aby ją napisać, musiała pokonać wiele trudności: 1) uzyskać dostęp do unikatowych dziś edycji korespondencji rodziny Mozartów, 2) dokonać przekładu na język polski „medycznych” fragmentów listów pisanych w południowoniemieckiej gwarze lub w salzburskim dialekcie, których odszyfrowanie sprawia kłopot rodowitym Niemcom, 3) skorygować uzyskane informacje na podstawie dawnych dzieł medycznych i lekospisów obowiązujących na terenach, na których przebywali Mozartowie (Austria, Niemcy, Francja, Anglia, Włochy, Holandia, Morawy, 4) przeprowadzić analizę tych informacji z punktu widzenia dzisiejszej wiedzy lekarskiej. Ponadto podjęła również ryzyko postawienia